

4. Althochdeutsche Literatur. Ausgewählte Texte mit Übertragungen und Anmerkungen. Herausgegeben, übersetzt und mit Anmerkungen versehen von Horst Dieter Schlosser. – Frankfurt am Main: Fischer Bücherei, 1970, 374 S.
5. Althochdeutsches Lesebuch. Zusammengestellt und mit Wörterbuch versehen von Wilhelm Braune, fortgeführt von Karl Helm. 14. Auflage, bearbeitet von Ernst A. Ebbinghaus. – Tübingen: Max Nimeyer Verlag, 1962, 258 S.
6. Bublyk W. Zur Frage der funktionalen Äquivalenz im Bereich der Grammatik (am Beispiel der Korrelation der Verben *se i n* und *w e r d e n* in den mittelhochdeutschen Sprachdenkmälern)// Aktuelle Probleme der deutschen Philologie. Вестник Львовського університету. Серія філологічна, вып. 15. – Львов: Издательство при Львовском государственном университете издательского объединения "Вища школа", 1984, с. 65 – 78.
7. Denkmäler der deutschen Sprache von den frühesten Zeiten bis jetzt. Eine vollständige Beispielsammlung zu seinem Leitfaden der Geschichte der deutschen Sprache von F. A. Pischon. Erster Theil, welcher die Zeit bis zum Jahre 1300 enthält. – Berlin: Verlag von Duncken und Humplot, 1838, 628 S.
8. Neues Testament und Psalmen. Nach der Übersetzung Martin Luthers. – Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1964, 508 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Володимир Сулим – кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету ім. І.Франка

Михайло Смолій – асистент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету ім. І.Франка

Наукові інтереси: дослідження семантичних універсалій.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІНХОАТИВНОСТІ У ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ

Богдан ЧЕРНЮХ (Львів, Україна)

У статті розглянуто засоби вираження інхоативного значення у латинській мові. Відзначено, що інхоативність може виражатись засобами різних мовних рівнів: лексичного, морфологічного та синтаксичного. Важлива роль у формуванні згаданого значення належить контексту.

The present article deals with the ways of the expression of inchoative meaning in Latin. It is shown that the inchoativity can be expressed by the means that belong to different language levels: lexical, morphological, syntactical. Context also plays an important role in the establishing of the mentioned meaning.

Функціонально-семантичне поле аспектуальності, як відомо, реалізується у двох площинах — якісній (лінійній) та кількісній. Якісна аспектуальність, безпосередньо пов'язуючись з внутрішньою структурою ситуації, передбачає існування трьох внутрішніх (початок, середина, кінець) та двох зовнішніх (підготовча і результуюча) стадій [5: 297]. Зі згаданими внутрішніми стадіями ситуації у тісному зв'язку перебувають фазові значення, що позначають часові фази ситуації, а саме, інхоатив (початок), континуатив (продовження), цесатив (закінчення) [3: 137; 6: 153-155]. Незважаючи на те, що фазовість трактується по-різному, — як фундаментальна [1: 78] або периферійна семантична ознака якісної аспектуальності [5: 306], близькість, а подекуди й тотожність їхніх конститuentів, на нашу думку, дозволяє розглядати їх у єдиному руслі, зокрема, що стосується засобів вираження.

Одним зі значень, де фазовість співпадає з лінійною аспектуальністю, є значення інхоативності, тобто, початку дії (у деяких дослідженнях розрізняються інхоативність як початок процесу та інцептивність як початок стану [4: 180-195] або інхоативність (перехід у інший стан) та інгресивність (раптове настання стану) [9: 5]).

Дослідження фазовості у латинській мові переважно здійснювались у зв'язку з іншими частковими питаннями аспектуальності — лексичною чи граматичною семантикою, словотвором. Зокрема, майже у кожній з граматики латинської мови згадуються т.зв. інхоативні дієслова вторинного походження, ознакою яких є суфікс *-sc-*, напр., *tubesco* „червоніти” *senesco* „старіти” і т.п., поділ дієслів на термінативні і курсивні, вираження припиненості ситуації за допомогою перфекта [напр. 8; 15]. Дослідження останніх десятиліть все частіше звертаються до вираження фазовості засобами префіксації [12; 14]. Однак цілісне дослідження засобів вираження фазовості у латинській мові на сьогодні відсутнє. Оскільки висвітлення даного питання вимагає значно більшого обсягу ніж журнальна стаття, у представленій розвідці ми зупинимось на одному з аспектів даної проблеми, а саме — на засобах вираження інхоативності.

В латинській, як і багатьох інших мовах, початкова стадія ситуації може виражатись засобами різних мовних рівнів.

Загальноприйнятим у аспектологічних дослідженнях є поділ дієслів (або ширше, дієслівних предикатів) на граничні (термінативні, телічні) та неграничні (атермінативні, ателічні). Граничні передбачають, що ситуація, вичерпавши себе, дійде до логічного завершення (напр., „приходити”, „знаходити”, лат. *tangere* „торкати(сь)”, *accipere*

„отримувати” і т. п.). На противагу до них, неграничні, не акцентуючи уваги на кінцевій точці, передбачають процесуальність ситуації (напр., „бути”, „мати” та їхні аналоги в латинській мові *esse, habere*). Незважаючи на те, що визначальною ознакою граничних дієслівних предикатів є кінцева точка, досягши якої ситуація вичерпується, у деяких випадках початкова і кінцева точки можуть зливатись. У такому випадку говорять про миттєві дієслова або, згідно з класифікацією З. Вендлера [19: 97-121], предикати зі значенням „досягнення” (*achievement*). Дуже часто граничні дієслова, які Л. Йогансон [16: 58] характеризує як „початково-трансформативні” (*initiotransformative*) акцентують увагу саме на початковій стадії розвитку ситуації. При цьому йдеться не тільки про дієслова, лексичне значення яких передбачає існування початкової фази, як-от *coepi* або *incipio* „починати”, а й про ряд інших. У латинській мові, зокрема, спостерігається протиставлення статичного дієслова *videre* „бачити” та утвореного на основі *specio* (вживанішою є інтенсивна форма *specro*) інхоативного *aspicere* „помічати, звертати увагу” (пор. тлумачення згаданих дієслів у *Oxford Latin Dictionary (OLD)*: *video* „to see”— *aspicio* „to catch a sight”). Якщо, вживаючи *videre*, мовець констатує наявність стану „бачення”, то *aspicere* завдяки своєму значенню, зосереджує увагу на початковій стадії, залишаючи без уваги подальший перебіг ситуації [17: 35], пор.: 1 а) ... *aspicendum contra me. Aspexi. Vides? Video (Pl. Most. 1105-1106)* „... поглянь-но на мене. Поглянув. Бачиш? Бачу”.

1 б) *Venit ipse in aedem Castoris, considerat templum; videt undique tectum pulcherrime laqueatum...* (Cic. *Verr. II*, 1,133) „(Веррес) приходить у дім Кастора, розглядає храм, бачить всюди набірну стелю...”.

Протиставлення згаданих дієслів можна також розглядати з точки зору причиново-наслідкових зв'язків, де дієслово з інхоативною семантикою виражає причину, а статичне — наслідок: побачив → бачу (іспанський дослідник Б. Гарсія-Ернандез розглядає таке протиставлення як опозицію нерезультативність/результативність [11:525]).

Подібним до пари *aspicere / videre* є протиставлення дієслів (*cog*)*noscere* „пізнавати” — *scire* „знати”, де перше дієслово вказує на початкову фазу процесу пізнання, а друге — на стан, що є результатом попередньої дії (пор. визначення обох дієслів у *OLD*: *cognosco* „to get to know”, *scio* „to know”). Особливо виразно різниця між обома дієсловами простежується при їх паралельному вживанні, пор.:

2а) *Scio, ne doce, novi.* (Pl. *Aul.* 434) „Знаю, не вчи, я дізнався”.

2б) *Noram et scio.* (Ter. *Andr.* 934) „Я дізнався і знаю”.

У деяких дослідженнях таке протиставлення поширюється на всю дієслівну систему латинської мови. При цьому до уваги беруться відмінності на лексичному рівні, які розглядаються як один із засобів вираження аспектуальних протиставлень. Зокрема, Б.Гарсія-Ернандез вбачає вираження фазовості у протиставленні *nasco* „народжуюсь” — *vivo* „живу” — *morior* „помираю”, розглядаючи його як вираження „послідовного” виду (*aspect sequentiel*), який стосується розвитку дії [11:518]. На нашу думку, подібні дієслівні пари не варто зараховувати до ФСП аспектуальності, оскільки тут йдеться про протиставлення дієслів за лексичним значенням, а співвідношення з відповідними фазами є виключно інтуїтивним.

Характерною ознакою дієслів з фазовою семантикою, є притаманність для них різноманітних афіксів, особливо префіксів та суфіксів, які у сучасних дослідженнях визначаються як „аспектуалізатори” [10], „маркери фазової структури” [16].

Для латинської, як і багатьох інших індоєвропейських мов, найпоширенішим афіксальним маркером фазовості була префіксація.

Розвинувшись із адвербіальних утворень з первісною просторовою семантикою, префікси, модифікуючи своє значення, отримали здатність позначати особливості перебігу дії. Вони добре ілюструють зв'язок просторово-часових координат (перед — до/тут — після) із аспектуальними (початок — середина — кінець). Принагідно відзначимо, що суть аспекту полягає у представленні внутрішньої темпоральної структури ситуації [2: 23; 7: 3].

Зіставлення просторових та аспектуальних значень префіксів дозволяє констатувати узгодження просторових значень „адлатив—просекутив—аблатив” з аспектуальними „інгресив — прогресив — егресив” [12:152, 154]. Саме префікси *ad-*, *in-*, *ob-*, які вказують на рух до певної точки здатні виражати початкову фазу ситуації.

Очевидно, що інхоативне значення згаданих префіксів не завжди є чітко вираженим. У дієсловах руху вони переважно зберігають свою просторову семантику (пор. *ire* „йти” — *adire* „підходити до” *inire* „входити”, *obire* „йти назустріч”), а поєднуючись із статичними дієсловами та дієсловами зі значенням діяльності, часто отримують додаткові аспектуальні відтінки або сприяють появі нового лексичного значення (*venire* „приходити” — *invenire* „знаходити”, *sarere* „брати” — *occipere/incipere* „починати”) [пор. 13: 44].

Поєднуючись з дієсловами, префікс *ad-* вказує на поступове впровадження в дію, позначаючи її початок і певну тривалість [12: 154-155; 18:35]. Особливо виразно це значення простежується при протиставленні простих дієслів та складених з *ad-*, напр.:

3 а) ... *ubi hoc omnium patronus facit, quid me, veterem tuum clientem, sentire oportet?* (Cic. Fam. VI, 7,4) „... коли це робить покровитель всіх, то що повинен відчувати я, твій давній ... клієнт”.

3 б) *Nam ipse Caesar quid est cur in provincia commorari velit, nisi ut ea quae per eum adfecta sunt perfecta rei publicae tradat?* (Cic. De prov. cons. 29). „Бо чому сам Цезар хоче затриматись у провінції, якщо не для того, щоб передати державі завершеним, те, що ним було розпочато”.

Коментуючи форму *adfecta*, Авл Геллій відзначав, що вона вказує на незавершену триваючу дію („*Adfecta*...*ea proprie dicebantur, quae non ad finem ipsum, sed proxime finem progressa deductave erant.* (Gell. III, 16,19)).

Близьким за значенням до *ad-* є префікс *in-* просторове значення якого „рух у що-н.” модифікується у аспектуальне „початок дії”, але на відміну від *ad-* згаданий префікс не передбачає протяжності. Інхоативне значення добре спостерігається у парі *sonare* „звучати”/*insonare* „завзвучати, почати звучати”, де перше дієслово позначає статичну ситуацію, а друге — раптовий початок процесу [14: 292], напр.:

4 а) *Tunc rupes Tarpeia sonat magnoque reclusas //testatur stridore fores...* (Luc. BC III, 154-155) „Тоді гуде (досл. „звучить”) Тарпейська скеля і закликає у свідки знову відчинені з гучним скреготом двері...”.

4 б) *Ac velut Edoni Boreae cum spiritus alto //insonat Aegaeo sequiturque ad litora fluctus, //qua venti incubuere...* (Verg. XII, 365-367) „Наче едонський Борей по глибинах Егейського моря//гучно повіє (досл. „завзвучить”) і там, де вітри напірають і хвилі//котяться до узбережжя...”.

Префікс *ob-* первинним значенням якого була вказівка на зустрічний рух (напр. *occidere* „бігти назустріч”), часто вказує на раптову зміну ситуації і є найдинамічнішим серед інхоативних префіксів, пор. *tacere* „мовчати”/ *obticere* „замовкати”:

5 а) ... *non oculi tacuere tui...* (Ov. Amores II, 5,17) „... твої очі не мовчали...”.

5 б) *Quid doti' dicam te dixisse filio? //Quid obticuisti? dotis? Ita dico.* (Ter. Heaut. 937-938) „Чи не ти казав, що дасиш за сином придане?// Чого замовк? Придане? Правду кажу”.

До префіксів з інхоативним значенням Б. Гарсія-Ернандез [12:149-159] зараховує також *sub-*, первинним значенням якого була вказівка на напрям руху знизу догори (напр. *subvenire* „підходити”). Проте, нам не вдалось знайти переконливих прикладів, які б свідчили на користь інхоативного значення. Переважно даний префікс вказує на менший ступінь інтенсивності дії, пор. *ridere* „сміятись”/ *subridere* „посміхатись”.

Вторинність аспектуального значення префіксів і його більша абстрактність пояснює, на нашу думку, численні випадки збігу їхніх значень. Характерним є те, що співпадіння значень притаманне не лише префіксам, об'єднаним спільним аспектуальним значенням, а й тим, що належать до різних груп. Прикладом такої синонімії є тотожність префіксів *ad-* та *in-* у дієсловах *advesperascere/invesperascere* „починати вечоріти” та інхоативного *ob-* і комплексивного *com-* у парі *obticesco/conticesco* „замовкати”.

5а) *Quor uxor non accersitur? Iam advesperascit.* (Ter. Andria 581) „Чому дружина не приходить? Вже починає вечоріти”.

5б) *Iam invesperascebat, et non modo cetera, sed ne in proximam quidem noctem ubi satis tuto custodiretur, expediebant.* (Liv. XXXIX, 50,1) „Починало вечоріти, а учасники наради не тільки не домовились про решту питань, але і навіть про те, де найближчої ночі безпечніше охороняти (в'язня)”.

5в) Obticescant ergo linguae dicentium: „Manducemus et bibamus ; cras enim morimur”. Prorsus et vos respondete et dicite : „Ieiunemus et oremus; cras enim moriemur (Aug. Serm. 361, 19,18) „Отже, нехай замовкнуть язики тих, хто говорить:., Їжмо і пиймо, бо завтра помremo”. Ви відповідайте подібно і кажіть: „ Постімо і молимося, бо завтра помremo”.

5г) Conticuere omnes intentique ora tenebant (Verg. Aen. II, 1) „ Замовкли всі і уважні стулили вуста”.

На відміну від префіксації, суфіксація не була надто поширеною для вираження фазовості. Єдиною групою дієслів, якій традиційно приписують інхоативну семантику, є т. зв. інхоативні дієслова з суфіксом -sc-, напр., *lucescere* „світати”, *agescere* „сохнути”. Традиційна назва, запозичена від римських граматиків, не відображає їхнього значення, оскільки переважно вони позначають зміну стану без вказівки на початкову фазу, яка домислюється інтуїтивно (*albescere* „біліти” ≈ „починати ставати білим”). Інхоативне значення у них досягається за рахунок префіксації.

Особливі граматичні засоби для вираження інхоативності у латинській мові відсутні. Дане значення могла отримувати будь-яка дієслівна форма, але тільки у певному контексті. Таким контекстом могли бути прислівники (*subito*, *repente*, *primo*), певні типи підрядних речень (передусім часові зі сполучниками *ut* (*ubi*, *cum*) *primum*, *simul*, *simulac*, *simulatque*) або загальний зміст висловлювання.

6а) ... *subito* in terrorem converso equitatu Numidarum recta in castra fugere *contendit*. (Bell. Afr. 40,3) „... нагнавши страху на кінноту нумідійців, раптово почав втікати прямо до табору”

6б) *Hostes ubi ... aliquos singulares ex navi egredientes conspexerant, ... adoriebantur...* (Caes. BG IV, 26,2) „Вороги як тільки ...помічали , що деякі поодинокі воїни виходять з корабля, напали ... на них...”.

6в) ... in Hispaniam imperator proficiscens Karthagine Iovi optimo maximo hostias immolavit. (Nep. Hann. 2,4) „ ...полководець, вирушаючи з Карфагену до Іспанії, склав жертові Юпітеру найкращому найбільшому”.

Найвиразнішим засобом вираження інхоативності були описові конструкції складені з дієслова соєрі „починати” або синонімічних йому *incipere*, *occipere* та інфінітива:

9а) ... et causas coepit huius odoris ... inquirere. (Ap. Met. I,17) „... і почав ...дівнатись про причини цього запаху”.

9б) *Pompeius ... adventu navium profectionem parare incipit...* (Caes. BC, I, 27,3) „Помпей ... з приходом кораблів почав готуватись до походу...”.

Поширеність таких конструкцій згодом спричинила витіснення інших засобів вираження інхоативності, що, зокрема, підтверджується даними романських мов, у яких початкова фаза дії виражається аналітично, пор. фр. *commencer à*, ісп. *comenzar a*, італ. *cominciare a*.

Аналіз засобів вираження інхоативності у латинській мові дозволяє констатувати, що вона формується засобами різних рівнів — лексичного, морфологічного, синтаксичного та контекстуального. Найчастіше для позначення початку дії використовувалась префіксація та, особливо, перифрастичні конструкції, котрі, завдяки своїй однозначності витіснили або значно обмежили інші способи вираження інхоативності. Важлива роль у конкретизації згаданого значення також належить контексту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондарко А. В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии / изд. 3-е стереотип.— М.: Эдиториал УРСС, 2003.— 208 с.
2. Маслов Ю. С. Избранные труды. Аспектология. Общее языкознание.— М.: Языки славянской культуры, 2004.— 840 с.
3. Мельчук И. А. Курс общей морфологии. —Т. II.— Ч.2: Морфологические значения.— М.:ЯПК; Вена:WSA, 1998.— 544с.
4. Недашков В. П. Начинательность и средства ее выражения в языках разных типов // Теория функциональной грамматики. Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / ред. А. В. Бондарко.— Л.:Наука, 1987.— С. 180-195
5. Плунгян В. А. Общая морфология: Введение в проблематику.—М.: Эдиториал УРСС, 2000.—384 с.
6. Храковский В. С. Семантика фазовости и средства ее выражения// Теория функциональной грамматики. Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис /ред. А. В. Бондарко.— Л.:Наука, 1987.— С. 153-180
7. Comrie B. Aspect. An introduction to the study of verbal aspect and related problems.— Cambridge: CUP, 1976.— 151 p.
8. Ernout A., Thomas F. Syntaxe latine.—P.: Klincksieck, 1953.— 522 p.
9. Flämig W. Funktion des Verbs, III. Aktionsart und Aktionalität // Deutsch als Fremdsprache. — 1965.— Bd. II / 2.— S. 4-12
10. Freed A. F. The Semantics of English aspectual complementation.—Dordrecht; Boston: Reidel, 1979.— 182 p.

11. García-Hernández B. Le système de l'aspect verbal en latin // Syntaxe et latin. Actes du II-me Congrès International de Linguistique Latine / ed. Chr. Touratier.—Aix-en-Provence: Université de Provence, 1985.— P. 515-536.
12. García-Hernández B. Les preverbes latins. Notions latives et aspectuelles // Actes du V-e Colloque de Linguistique latine / edd. M. Lavency, D. Longree.— Louvain-la-Neuve : Peeters, 1989.— P. 149-159.
13. García-Hernández B. Clases semánticas y modificación prefijal en la estructura de campo // Studien zur romanischen Sprachwissenschaft und interkulturellen Kommunikation.— Bd. I : Teoría del campo y semántica lexica/Théorie des champs et sémantique lexicale.— Frankfurt/Main: Peter Lang , 1998.— S. 29-48.
14. Haverling G. On sco-verbs, prefixes and semantic functions. A study in the development of prefixed and unprefixed verbs from Early to Late Latin— Göteborg: University of Göteborg, 2000.— 545 p.
15. Hofmann J. B., Szantyr A. Lateinische Syntax und Stilistik.— München: C. H. Beck, 1965.— 1033 S.
16. Johanson L. Viewpoint operators in European languages // Tense and Aspect in the Languages of Europe/ ed. Ö. Dahl.— Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2000.— P. 27-187.
17. Pfister R. Zum Aspekt der Verba des Sehens bei Plautus.— München: Speyer, 1936.— 71 S.
18. Thomas F. Recherches sur le développement du préverbe latin ad.— P.: Klincksieck , 1938.— 127 p.
19. Vendler Z. Linguistics in Philosophy.— Ithaca; New York: Cornell University Press, 1967.— 214 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Богдан Черних — кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри класичної філології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: функціональний синтаксис класичних мов, порівняльно-історичне мовознавство.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ ВИСВІТЛЕННІ РЕГІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ (на матеріалі журналу Newsweek)

Олена ЧЕТВЕРІКОВА (Ізмаїл, Україна)

Стаття містить результати дослідження оцінної лексики, яку було відмічено в журнальних текстах за темою регіональних конфліктів. Пояснюється необхідність дослідження мовних засобів, котрі підвищують перлокутивну ефективність ЗМІ. Описані актуальні напрямки у дослідженні оцінки. Означені функції, котрі виконує оцінна лексика в аналізованих текстах. Виокремлені та проаналізовані тематичні групи оцінок.

The article includes the results of the investigation of the assessments that were noted in newspaper texts on the topic of regional conflicts. The necessity to study the language means that highlight the perlocutionary effectiveness of mass media is explained. The actual trends in assessment investigation are described. The functions that the assessment fulfils in the analyzed texts are determined. The assessment semantic groups are distinguished and analyzed.

Історія минулого століття з ланцюгом різномасштабних воєнних конфліктів і початок 21-го століття підтверджує слова Черчіля про те, що історія цивілізації – це історія війн (*The story of the human race is war*) [2: 163]. Політизація життя суспільства у світі на початку третього тисячоліття призвела до виникнення багаточисельних мікро- та макроконфліктів. Існує думка, що теперішнє століття буде часом, коли глобальні конфлікти, які торкаються цінностей окремих культур, релігій та цивілізацій, стануть домінуючими.

Матеріалом нашого дослідження обрано сім статей з журналу “Newsweek”, присвячених висвітленню конфліктної ситуації у Іраку та воєнних дій у конфлікті між Ізраїлем та Ліваном протягом 2006 року. Об’єктом дослідження є оцінна лексика, яку виділено у матеріалі дослідження методом суцільної вибірки. Метою нашого дослідження є виявлення того, яким чином оцінна лексика формує ставлення читача до міжрегіональної конфліктної ситуації, які функції вона виконує, чи є подібна лексика тим маніпулятивним чинником, який утворює оцінне ставлення до сторін конфлікту, та як вона сприяє формуванню оцінних стереотипів у адресата повідомлення.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що соціально орієнтована позиція окремої особистості і суспільства взагалі грає вирішальну роль при оцінюванні ступеню та особливостей конфліктної ситуації. Такі поняття, як свобода, рабство, життя, смерть та інші формулюються навколо оцінних корелятивів “добро” - “зло”, “добре” - “погано” [2: 104]. Під дією певних факторів, внаслідок стихійного та свідомого вибору лексики, вони отримують можливість впливати на свідомість людей.

Крім того, ситуація конфлікту може відігравати роль стимулятора швидких та кардинальних змін у духовній та соціальній сферах людини. Норми та цінності, погляди суспільства, що нібито назавжди увійшли в менталітет особистості, опиняються під ударами регіональних конфліктів, якщо вони не можуть захистити головних основ суспільної